

Fiske & Vatten

September 2024

Hösten är här, eller inte

Nu är det redan september. Och direkt kommer det lite mer sommar. Härmedagen 13 grader och regn på morgonen, på eftermiddagen 26 grader och sol. Självklart ut med båten igen, guppa lätt på spegelblank Siljan, lunch, bok och eftermiddagslur. Nä, inget fiske. Om några veckor kommer en bamsesor kranbil och lyfter upp alla båtar för vintern. Det är så perfekt att ha båten i en liten marina rakt nedanför bostaden.

Sommaren har varit toppen enligt min uppfattning, klassisk svensk sommar, växlande väder, inte alltför varmt, men ändå båtliv, vattenskidor, fiske för vissa, fjällvandringar och lite kortare turer i Sverige och Norge. Vuxna barn från England var här, och de var ute och metade öring långt in på mörka natten, och genomlyckliga efter fångst av några småöringar, som självklart återutsattes. Ett fadershjärta värms då när intresset förvaltas vidare.

Endnu et kæmpe dyr er tilsyneladende svømmet ind i Øresund, meddelar Helsingør Dagblad i augusti.

Nya stora arter i svenska vatten

Några gånger i mitt liv har jag haft förmånen att få se vilda späckhuggare, orcas, senast i Stilla havet. Nu har dom börjat bokstavigt talat dyka upp i Öresund. Mäktigt!

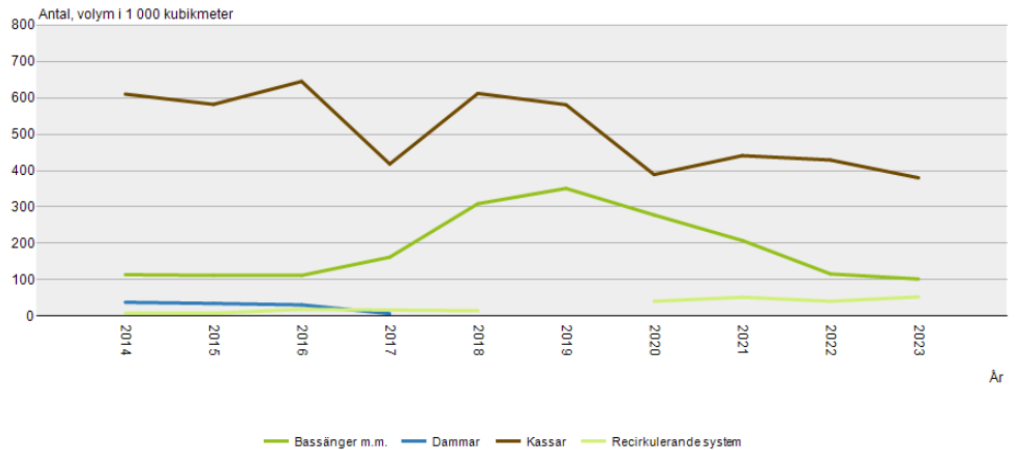
Nu har också stör börjat planeras ut i Göta älv. Tyskuffödda atlantstörar sätts ut i ett projekt som drivs av Sportfiskarna. Miljöförstöring, vattenkraft och hårt fiske utrotade dessa giganter för drygt 100 år sedan. Denna anadroma fisk blir upp till 3,5 meter lång. Dessutom odlas det numera stör i Sverige, för rommens skull. Gott, men kanske inte riktigt till aktuellt pris.

Vattenbruket

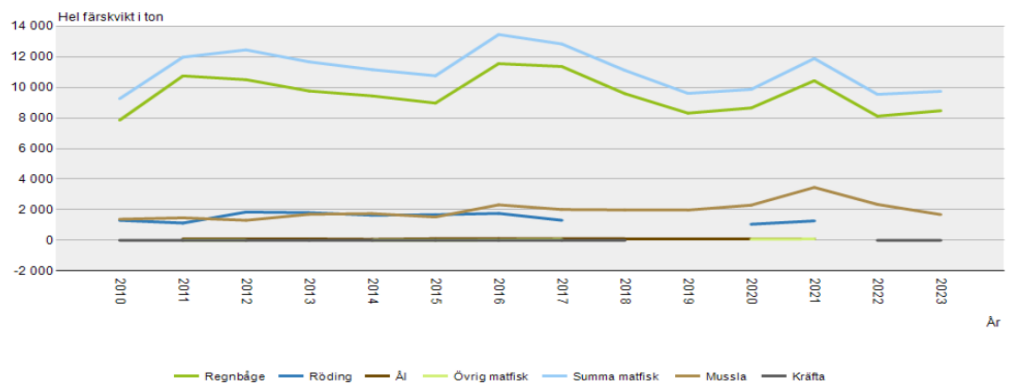
Det sägs gång på gång att vattenbruket har framtiden för sig. Jordbruksverket har uppdraget att utveckla näringen, och har tagit fram flera utvecklingsplaner. Men resultatet väntar fortfarande på sig, enligt verkets egen statistik.

Anläggningar för odling av matfisk, matkräfta och sättfisk efter Anläggning och År. Matfisk, Antal anläggningar.

Kassodlingen minskar, liksom dammar. Recirkulerande system har ökat. Det är ett steg framåt. I många fall handlar det om att dammar och bassänger som redan finns, som återför en del av vattnet. Det är bra, men vi ska komma ihåg att det egentligen borde heta, delrecirkulerande system.

Produktion av matfisk, matkräfta och mussla efter Odlad art och År.

Men faktiskt har ett mål nyligen i Mark- och Miljööverdomstolen fastslagit att odling i öppna kassar ska kunna anses som bästa möjliga teknik vid en omprövning av en rödingodling. Lite förvånande då kassar läcker.

Volymen odlad matfisk har också fullständigt stagnerat. Som jämförelse importerar vi idag 35 000 ton matlax från Norge årligen. Som jag tidigare nämnt, i Norge produceras mer odlad fisk om dagen, än i Sverige på ett år.

Men nu börjar det bli alltmer miljöproblem kring fiskodling av olika slag även i Norge. Det finns några mycket viktiga steg för ett bättre svenskt vattenbruk:

- Verkställ omgående förslaget om minskat regelkrångel
- Bevilja odlingstillstånd på längre tid, annars kan inte en ny odling etableras, då ingen finansiär vill bistå, om tillståndet endast gäller en handfull år
- Uppmuntra och underlätta små gårdsnära odlingar
- Sluta exportera svensk strömmingfångst till norska fiskodlingar

Kostråd fisk

Fisk är gott och nyttigt och något vi borde äta mer av. Men tyvärr innehåller fisk inte sällan också miljögifter, som inte främjar hälsan. Lite motsägelsefullt är att det ofta är klara näringsfattiga sjöar som har skadliga halter. Ja, det ser rent ut, men de gifter som finns, är fördelade på betydligt färre organismer. I Vättern, klar och kall och där många tusen människor får sitt dricksvatten, rekommenderas unga och gravida att inte äta fisk mer än två till tre gånger om året, övriga max tolv gånger. Kräftor är ok att äta. Det kan bland annat bero på att de i stort äter växtföda, längre ner i näringskedjan, alltså mindre anrikat.

I Finjasjön i Skåne är det också problem med samma ämne, PFAS. Trots att detta är en mycket näringsrik sjö, finns här halter som gör att kommunen avråder flera grupper från att äta fisk mer än vid enstaka tillfällen.

Fisk är ju bra föda annars, av flera anledningar. Det är också bra att kunna äta sånt som naturen producerar själv, lite som viltkött. Att odla fisk är också en i bästa fall bra väg att få protein, energiförlusterna vid fiskproduktion är låga, jämfört med andra djuruppfödningar. Men, fisk är numera dyr som lyxmat tyvärr. Även jag gillar fisk, och äter så mycket och ofta jag kan, och väljer gärna då det istället för annat kött. Men vild fisk är i flera fall hotad, och odlad fisk har sina problem, inte alltid så attraktiva heller. Men, om vi inte äter fisk, vad äter vi då, och hur bra och nyttigt är det i stället?

Kräftor igen

Jag är ju intresserad av kräftor, och har lagt ett antal yrkesverksamma år på dessa. När jag började jobba i mitten av 1980-talet jobbade fortfarande myndigheterna aktivt för att sprida signalkräftorna över landet. Nu är läget så att signalkräftor klassificeras som invasiva, och får absolut inte spridas, och med all rätt. Samtidigt utgör signalkräftorna en viktig del i svenskt insjöyrkesfiske. Så viktigt så att man styr och skyddar kräftorna, som resurs. Och nu ser man att kräftorna i våra fyra största sjöar minskar i storlek. Då är frågan

varför, eftersom svenska konsumenter gillar stora kräftor. Beror storleksminskningen på att det fiskas för mycket eller för lite kräftor? För lite, så de blir "tusenbröder", eller för mycket så att det inte blir några stora kvar? Detta är ju inte direkt raketforskning att undersöka, men genomförda undersökningar ger inga tydliga svar. Men vi kan för dagen sammanfatta läget med: Ät svenska signalkräftor för att stödja svensk kultur och yrkesfisket, och samtidigt bekämpa en invasiv art! Visst låter det konstigt?

Notiser

Vid Slussen i Stockholm, detta extremt långsamma och [dyra ombyggnadsprojekt](#), anläggs nu en fiskväg för mer simsvaga fiskar.

[Algblomningar](#) kommer numera lite tidigare på våren i Östersjön. Det kan då bli problem att olika av varandra beroende organismer kommer ur fas. Djurplanktonen riskerar att inte hänga med, de missar skörden så att säga, vilket då i sin tur kan minska födotillgången för fisklarver. Detta framgår i mycket bra uppmätta tidsserier från Stockholms Univeritet.

Matneofobi och fisk

Ett nytt ord för mig är matneofobi, vilket betyder rädslan att prova ny mat. Klokt ur ett evolutionärt perspektiv att vara kritisk, men trist med dagens utbud att inte prova nytt. Alla har vi väl sett denna matskepsis i vår närhet?

Nu finns pågående forskning kring att få oss [att äta mer fisk](#) och skalldjur, kanske genom att tillaga råvarorna annorlunda. Spännande tycker jag! För många år sedan gjorde jag tillsammans med en dagstidning ett kul experiment. Jag kokade filéer av braxen, mört, gers och sutare. Detta bjöd vi några stjärnkokar och matskribenter på, i blindo. De fick smaka, och betygsätta smak, struktur och lite annat. Sen fick de reda på vad det var de faktiskt hade ätit. Alla blev mycket förvånade, och tyckte de mesta smakade mycket gott. Vi svenskar har lite förutfattade meningar om vilken fisk som är "god". Jag har på torget i Helsingfors sett saluförd braxen och id, och också köpt färsklagade nättingar, det vill säga flodnejonögon.

Själv tycker jag att jag har en fin egenskap, jag äter och tycker egentligen om all mat. En mig mycket närstående person tycker emellertid då att jag väl likaväl kan äta hundmat!

Havsbaserad vindkraft

I dessa dagar diskuteras Sveriges energibehov mycket. En fråga som kommer upp rör vindkraften, vem står för anslutningskostnaderna till

land, och vilka miljöeffekter och påverkan på andra mänskliga aktiviteter kan ske. Jag har under några år funnits med på ett hörn i dessa frågor, kring påverkan på fisk och fiske och djur i vattnet. Nu har man börjat ta fram [nationella planer](#) för detta, vilket synes vara på tiden. Det jag jobbat med är vad som sker i vattnet. En sak vi inte vet tillräckligt om idag är hur undervattensljud och lågfrekventa vibrationer stör i vatten, där just dessa ljud förflyttar sig långt. Likaså skadas botten av fundament och kabeldragningar. Men det kan också uppstå positiva effekter med att det uppstår konstgjorda rev och strömningar, samt att fisken får som ett reservatsskydd då det inte går att tråla här. Det kan alltså uppstå som en barnkammare här för fisk och en del andra djur. Men det finns så klart otroligt många effekter att utreda, samt orosmoln att istället kanske kunna avfärda.

På gång på Norconsult

Mycket sker just nu. I [Vanån vid Vansbro](#) och Johannisholms kraftverk är nyligen en ny fiskväg klar. Uppdragsgivare är [Fortum](#). En utmaning är här att ha funktion på fiskvägen trots ordentligt varierande vattenstånd uppströms. En [fiskkamera](#) visar passerande fisk, jättekul att titta på. Fullt i stil med den stora älgvandringen på TV.

ion på fiskvägen trots ordentligt varierande vattenstånd uppströms. En [fiskkamera](#) visar passerande fisk, jättekul att titta på. Fullt i stil med den stora älgvandringen på TV.

Vad händer nu?

Om några veckor är det [Vattendagarna i Norrköping](#). Det handlar om vatten så klart, och vad som gömmer sig däri. Olika teman olika år, men i år ett tema som lockar mig!

Men önskan om ett fint vinterhalvår

Björn Tengelin

Fiskeribiolog Miljökonsult
bjorn.tengelin@norconsult.com

>((((((o>x<o))))))<

